

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав. відділу докторантури та аспірантури

Олександр ВОЛКОВ

2024 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕНЬ В МОРСЬКІЙ ГАЛУЗІ»**

Ступінь вищої освіти	доктор філософії
Галузь знань	07 Управління та адміністрування
Спеціальність	073 Менеджмент
Кафедра	«Менеджменту та економіки морського транспорту»

Одеса - 2024

Робоча програма навчальної дисципліни «Методологія досліджень у морській галузі» розроблена відповідно до освітньої програми підготовки доктор філософії «Менеджмент морської галузі»

Розробник: Микола ПРИМАЧОВ, д.е.н., професор

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри «Економічної теорії та підприємництва на морському транспорті» Національного університету «Одеська морська академія»

Протокол від «26» серпня 2024 р. № 1

Завідувач кафедри Голубкова І.А.

Секретар кафедри Яворська А.Ф.

Гарант ОНП Сенько О.В.

1. Загальний опис навчальної дисципліни

Мета вивчення навчальної дисципліни. В умовах постійного оновлення науки формуються нові напрямки, підходи, технології. Стрімке підвищення ролі науки в сучасному світі вимагає від майбутнього фахівця значного рівня теоретичних знань і практичних умінь у проведенні наукових досліджень та їх ефективної організації. Пошук адекватних наукових результатів стає можливим тільки завдяки використанню великих обсягів накопичених знань, які можуть бути задіяні в процесі проведення та впровадження наукових досліджень. Для майбутнього фахівця важливими стають уміння організувати науково-дослідну діяльність і ефективно використовувати вже відомі наукові напрацювання.

Основна мета вивчення курсу - формування у здобувачів вищої освіти системи знань оволодіння теоретичними, методологічними та методичними засадами наукового дослідження, процесом наукового пізнання і творчості, навичками наукового пошуку в реальному секторі економіки, отримання теоретичного і практичного досвіду систематизації набутих знань та вироблення умінь застосовувати теоретичні знання в практичній роботі.

Предметом є наукові та методичні аспекти досліджень річкових та морських систем формування потенціалу національної морської транспортної індустрії за критеріями збалансованого позиціонування національних підсистем ринку транспортних послуг з урахуванням змін поточних параметрів розподілу міжнародних відносин.

Дана дисципліна націлена на придбання здобувачами доктора PhD засвоєння методології досліджень річкових та морських систем в системі ринку морської торгівлі судноплавних компаній та портів за метою формування компетентності в системі адекватного розвитку та функціонування складових національної морської транспортної індустрії. Придбання здібності розкриття нових закономірностей збалансованості господарювання та випередження конкурентів в системі глобальних трансформацій в конкурентному обслуговування вантажопотоків за критеріями транспортної безпеки резидентів і підприємницьких структур морегосподарського комплексу.

Дана дисципліна включає в себе: засвоєння процесів менеджменту на підприємствах структурного складу морського транспорту та формування на основі взаємодії збалансованого комплексу послуг за потребами флоту та портів. Засвоєння закономірностей прийняття та реалізації менеджерських та інвестиційних рішень забезпечує збалансованість функціонування морського кластеру за вимогами судноплавних компаній в умовах циклічних змін у підсистемах ринку морської торгівлі. Засвоєння методів і принципів забезпечення ефективності менеджерських методів симетрії функціонування флоту та портів, незважаючи на конкурентні стратегії інших операторів та різні форми циклічності формування вантажопотоків. Методичні та практичні аспекти менеджменту результатів та формування потенціалу функціональної поведінки за критеріями збалансованого розвитку та позиціонування регіональних та глобальних виробничих та сервісних підсистем ринку транспортних послуг з урахуванням змін поточних параметрів морської транспортної індустрії.

Програма курсу «Методологія досліджень у морській галузі» викладається як самостійна дисципліна з урахуванням магістерської підготовки, вона обумовлює напрямки інших дисциплін відповідно структури учбового плану третього рівня. Розглядається теоретичною при формуванні тематики дисертаційної роботи.

Мова навчання *українська*

Статус дисципліни: *обов'язкова*

Навчальна дисципліна забезпечує набуття перелічених нижче компетентностей та досягнення програмних результатів навчання.

Компетентності:

Загальні компетентності

- ЗК02. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел
- СК02. Здатність усно і письмово презентувати та обговорювати результати наукових досліджень та/або інноваційних розробок українською та англійською мовами, опрацьовувати наукову літературу з управління та адміністрування та ефективно використовувати нову інформацію з різних джерел.
- СК03. Здатність здійснювати науково-педагогічну діяльність у сфері менеджменту в закладах вищої освіти.
- СК04. Здатність ініціювати, розробляти, реалізовувати та управляти науковими проектами у менеджменті і дотичних до нього міждисциплінарних напрямках та /або складати пропозиції щодо фінансування наукових досліджень, реєстрації прав інтелектуальної власності.
- СК06. Здатність ідентифікувати, формулювати та/або вирішувати наукові або практичні проблеми в менеджменті морської галузі.

Програмні результати навчання

- РН03. Розробляти та досліджувати концептуальні, математичні і комп'ютерні моделі процесів і систем, ефективно використовувати їх для отримання нових знань та/або створення інноваційних продуктів у галузі менеджменту та дотичних міждисциплінарних напрямках.
- РН06. Планувати і виконувати наукові і прикладні дослідження з менеджменту та дотичних міждисциплінарних напрямків з використанням сучасних інструментів, критично аналізувати результати власних досліджень і результати інших дослідників у контексті усього комплексу сучасних знань щодо досліджуваної проблеми; складати пропозиції щодо фінансування досліджень та/або проектів.
- РН07. Здійснювати апробацію та впровадження результатів власних досліджень у сфері менеджменту.
- РН09. Діяти на основі етичних міркувань та академічної доброчесності в процесі проведення наукових досліджень, оприлюднення результатів та їх впровадження.
- РН10. Демонструвати навички розв'язання системних проблем ефективного розвитку морської галузі за обмеженнями стійкого нарощування виробничого потенціалу на національному та підприємницькому рівнях.

Програма курсу «Методологія досліджень в морській галузі» сприяє засвоєнню універсальних і професійних компетенції, що в свою чергу буде сприяти соціальній мобільності і успішності на ринку праці відповідно до міжнародних і національних вимог.

Робоча програма складена відповідно до вимог освітньо-професійної програми «Менеджмент морської галузі» підготовки доктора філософії галузі знань 07 Управління та адміністрування спеціальності 073 Менеджмент.

Кількість кредитів ЄКТС **4 кредити**

Форма підсумкового контролю **екзамен**

2. Заплановані результати навчання за навчальною дисципліною

Успішне завершення програми навчальної дисципліни «Методологія досліджень в морській галузі» передбачає здобуття майбутнім фахівцем наступних результатів навчання:

знати та розуміти:

- розуміти загальні закономірності наукового дослідження, фундаментальні проблеми пізнання досліджень річкових та морських систем
- знати методики дослідження, їх зміст і принципи розробки

- розуміти логічну послідовність процесів наукового дослідження;
- концептуальні та методологічні знання в галузі чи на межі галузей знань або професійної діяльності
- спеціалізовані уміння/навички і методи, необхідні для розв'язання значущих проблем у сфері професійної діяльності, науки та/або інновацій, розширення та переоцінки вже існуючих знань і професійної практики.

вміти:

- вміти організовувати процес наукового дослідження та оформляти його результати згідно з чинними правилами та нормами;
- уміти застосовувати методи наукового дослідження річкових та морських систем та виконувати аналіз і оцінку одержаних результатів;
- уміти оформляти наукову роботу, оприлюднювати її результати та запроваджувати їх у виробництво;
- знати моделі наукознавства та класифікацій наук;
- уміти визначати економічну ефективність наукових досліджень річкових та морських систем;
- уміти формувати структуру наукової роботи та інформаційну базу для її проведення.
- проводити започаткування, планування, реалізація та коригування послідовного процесу ґрунтового наукового дослідження з дотриманням належної академічної доброчесності.
- застосовувати критичний аналіз, оцінка і синтез нових та комплексних ідей.
- вільне спілкування з питань, що стосуються сфери наукових та експертних знань, з колегами, широкою науковою спільнотою, суспільством загалом.

відповідальність і автономія:

- демонстрація значної авторитетності, інноваційності, високий ступінь самостійності, академічна та професійна доброчесність, послідовна відданість розвитку нових ідей або процесів у передових контекстах професійної та наукової діяльності.
- здатність до безперервного саморозвитку та самовдосконалення.

3. Програма, структура (тематичний план) навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Навчальне навантаження (години)		
	Кількість аудиторних годин	Лекції	семінарські
Тема 1. Методології наукового дослідження. Основні методи наукових досліджень та їх характеристика	4	2	2
Тема 2. Вибір, етапи та економічна ефективність наукового дослідження.	4	2	2
Тема 3. Інформаційне забезпечення наукових досліджень. Форми впровадження результатів наукового дослідження.	4	2	2
Тема 4. Організаційні аспекти наукової діяльності. Наукове дослідження і методика його виконання в менеджменті	4	2	4
Тема 5. Теоретичні основи регулювання інноваційної діяльності транспортних підприємств	6	2	4
Тема 6. Теоретичний аналіз структур управління підсистем морської галузі	6	2	4
Тема 7 Процес наукового дослідження в системі морського транспорту	6	2	4

Тема 8 Доцільність і параметри інтеграційних підходів методологічного дослідження	6	2	4
Тема 9 Формування правил та обґрунтування стандартів розвитку окремої діяльності морської галузі	4	4	
Тема 10 Принципи симетрії розвитку наукових досліджень	3	3	
Тема 11 Стандартні умови формування необхідної бази знань роботи морської галузі	4	4	
Тема 12 Інформаційне забезпечення методології досліджень в морській галузі	3	3	
Всього аудиторних годин	56	30	26
Самостійна робота (години) з них на виконання індивідуального завдання **	64		
Загальний обсяг годин навчальної дисципліни	120		

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми
1	Структурне розуміння методології наукового дослідження. Основні методи наукових досліджень та їх характеристика
2	Вибір, етапи та економічна ефективність наукового дослідження
3	Інформаційне забезпечення наукових досліджень Форми впровадження результатів наукового дослідження.
4	Організаційні аспекти наукової діяльності Наукове дослідження і методика його виконання в економіці та управлінні
5	Теоретичні основи регулювання інноваційної діяльності транспортних підприємств
6	Теоретичний аналіз структур управління підсистем морської галузі
7	Процес наукового дослідження в системі морського транспорту
8	Доцільність і параметри інтеграційних підходів методологічного дослідження

5. Самостійна робота

Самостійна робота призначена для поглиблення, розширення і закріплення теоретичних знань, отриманих на лекціях. Вона допомагає набути навички самостійної роботи з довідковою, навчальною і науковою літературою, державними і галузевими стандартами; підвищити якість самостійної проробки аспірантами навчальної інформації шляхом її конкретизації і цілеспрямованості.

Види самостійної роботи:

1. Робота по опрацюванню лекційного курсу.
2. Робота по вивченню окремих розділів курсу, не висловлюваних при читанні лекцій (що задаються викладачем).
4. Підготовка до практичних занять;
5. Виконання індивідуальних завдань .

Перелік тем, винесених на самостійне вивчення:

№ з/п	Назва теми
1.	Аналіз роботи пошукових систем для задач тематичного наукового огляду
2.	Дослідження технологій пошуку літератури в академічних базах даних
3.	Дослідження технологій роботи з електронними бібліотеками
4.	Аналіз роботи он-лайн перекладачів

6. Методи контролю

Поточне оцінювання аспірантів здійснюється у вигляді демонстрації їх результатів навчання та оцінювання: усної відповіді на питання лекційного курсу або тестування знань з певного розділу (теми) або з певних окремих питань лекційного курсу; розв'язання задач, вправ, виконання певних розрахунків тощо; виступу на практичних заняттях.

Підсумковий контроль проводиться для оцінювання якості засвоєння навчального матеріалу дисципліни з урахуванням результатів поточного контролю. Форма підсумкового контролю: *ісnum*

Методи демонстрації результатів навчання за навчальною дисципліною

Результати навчання	Методи демонстрації
Розуміти загальні закономірності наукового дослідження, фундаментальні проблеми пізнання	Усна відповідь на питання лекційного курсу, виступ на практичних заняттях
Знати та розуміти концептуальні та методологічні знання в галузі чи на межі галузей знань або професійної діяльності	Усна відповідь на питання лекційного курсу, виступ на практичних заняттях
Знати методики дослідження, їх змісту і принципів розробки базу для її проведення.	Усна відповідь на питання лекційного курсу, виступ на практичних заняттях з рефератом, аналітичним звітом, есе, в дискусії
Розуміти логічну послідовність процесів наукового дослідження	Усна відповідь на питання лекційного курсу, виступ на практичних заняттях
Вміти організовувати процес наукового дослідження та оформляти його результати згідно з чинними правилами та нормами	Усна відповідь на питання лекційного курсу, виступ на практичних заняттях з рефератом, аналітичним звітом, есе, в дискусії
Уміти застосовувати методи наукового дослідження та виконувати аналіз і оцінку одержаних результатів	Усна відповідь на питання лекційного курсу, виступ на практичних заняттях
Уміти оформляти наукову роботу, оприлюднювати її результати та запроваджувати їх у виробництво	Усна відповідь на питання лекційного курсу, виступ на практичних заняттях
Знати моделі наукознавства та класифікацій наук	Усна відповідь на питання лекційного курсу, виступ на практичних заняттях
Уміти визначати економічну ефективність наукових досліджень	Усна відповідь на питання лекційного курсу, виступ на практичних заняттях
Уміти формувати структуру наукової роботи та інформаційну базу для її проведення.	Усна відповідь на питання лекційного курсу, виступ на практичних заняттях
Вміти застосовувати започаткування, планування, реалізація та коригування послідовного процесу ґрунтового	Розв'язання задач, вправ, виконання певних розрахунків, виступ на практичних заняттях з аналітичним оглядом, есе

наукового дослідження з дотриманням належної академічної доброчесності	
Вміти застосовувати критичний аналіз, оцінка і синтез нових та комплексних ідей	Розв’язання задач, вправ, виконання певних розрахунків, виступ на практичних заняттях з аналітичним оглядом, есе

7. Схема нарахування балів за навчальною дисципліною

Шкала оцінювання ВНЗ	Національна оцінка	Критерії оцінювання
A	відмінно	Здобувач проявляє особливі здатності, уміє самостійно добувати знання, без допомоги викладача знаходить і обробляє необхідну інформацію, уміє використовувати набуті знання й уміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває власні дарування й похилості
B	дуже добре	Здобувач вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, вільно вирішує вправи й завдання в стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначно
C	добре	Здобувач уміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача; у цілому самостійно застосовувати її на практиці; контролювати власну діяльність; виправляти помилки, серед яких є істотні, підбирати аргументи для підтвердження думок
D	задовільно	Здобувач відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання й розуміння основних положень; за допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, серед яких значна кількість істотних
E	достатньо	Здобувач володіє навчальним матеріалом на рівні вище початкового, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні
FX	не задовільно	Здобувач володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу

8. Рекомендована література

Основна

1. Методологія та організація наукових досліджень: навчальний посібник / укладачі: Н.В. Рашкевич, Ю.А. Отрош. Харків, 2022. 291 с
2. Бхаттачарджи А., Ситник Н. Методологія та організація наукових досліджень: дослідження в соціально-економічних науках. Навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і доп. К.: НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського», 2022. 173 с.
3. Залознова Ю., Брюховецька Н. Засвоєння аспірантами методології економічних досліджень: традиції наукової установи та ризики цифрового навчання. Ročenka Ukrajinško-Slovenská. Zborník vedeckých prác. 2023, P. 33-44.
4. Голіков В. А., Козьмініх М. А., Онищенко О. А. Методологія наукових досліджень : навч. посіб. Одеса : ОНМА, 2014. 164 с.
5. Вазинський С.Е., Щербак Т.І. Методика та організація наукових досліджень : Навч. посіб. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 260 с.

6. Марта Мальська, Наталія Паньків. Основи наукових досліджень : навчальний посібник. Львів : Видавництво ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 226 с.
7. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. / І. С. Добронравова, О. В. Руденко, Л. І. Сидоренко та ін. ; за ред. І. С. Добронравової (ч. 1), О. В. Руденко (ч. 2). Київ : ВПЦ "Київський університет", 2018. 607 с.
8. Бліхар В., Омельчук О., Вовк В., Бліхар М., Копитко М., Верескля М., Михаліцька Н. Організація наукових досліджень у сфері менеджменту та безпеки організації: підручник. Хмельницький: Вид-во ХУУП імені Леоніда Юзькова, 2022. 443 с.
9. Омецінська І.Я. Методика виконання дисертаційної роботи (PhD Thesis Prospectus)» для здобувачів наукового ступеня доктора філософії : конспект лекцій. Тернопіль: ТНЕУ, 2019. 80 с.
10. Євтушенко М.Ю., Хижняк М.І. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посібник. Центр навчальної літератури, 2019. 350 с.
11. Примачов М.Т., Примачова Н.М., Пархоменко І.М. Управління економічною діяльністю суднохідних компаній: монографія / під ред. д.е.н., проф. М.Т. Примачова. Одеса: НУ «ОМА», 2016. 348 с.
12. Примачов М. Т., Примачова Н. М. Стратегічні аспекти формування економічного потенціалу морської транспортної індустрії: монографія. Одеса : НУ "ОМА", 2019. 303 с.
13. Примачов М. Т., Сенько О. В. Закономірності розвитку морського транспортного потенціалу. Одеса : НУ «ОМА», 2018. 363 с.
14. Primachova N. M., Frasyuniuk T. Y. Economic theory: study guide. Odessa: NU OMA", 2019. 223 p.
15. Примачов М. Т., Примачова Н. М., Стахов А. Ю. Економічна теорія: мікроекономіка, макроекономіка. *Центр Видавінформ* : підручник. Одеса: НУ ОМА, 2022. 385с.

Допоміжна література

1. Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII «Про освіту».
2. Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII «Про вищу освіту».
3. Закон України від 26.11.2015 р. № 848-VIII «Про наукову і науково-технічну діяльність».
4. Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах): Постанова Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261. Верховна Рада України.
5. Про присудження ступеня доктора філософії: Постанова Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167. Верховна Рада України.
6. Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії. Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44. Верховна Рада України.
7. Деякі питання присудження (позбавлення) наукових ступенів. Постанова Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197. Верховна Рада України.
8. Про затвердження Вимог до оформлення дисертації. Наказ міністерство освіти і науки України від 12.01.2017 № 40.
9. Етичний кодекс ученого України (схвалено Постановою загальних зборів НАН України від 15.04.2009 р. № 2).
10. Лист Міністерства освіти і науки України «Запобігання окремих проблем і помилок у практиках забезпечення академічної доброчесності : Аналітична записка» (від 20.05.2020 р. № 1/9-263).
11. Лист Міністерства освіти і науки України «Рекомендації щодо запобігання академічному плагіату та його виявлення в наукових роботах (авторефератах, дисертаціях, монографіях, наукових доповідях, статтях тощо)» (від 15.08.2018 р. № 111-8681).
12. Лист Міністерства освіти і науки України «Щодо рекомендацій з академічної доброчесності для закладів вищої освіти» (від 23 жовтня 2018 року №1/9-650).

13. Лист Міністерства освіти і науки України «Щодо забезпечення академічної доброчесності у закладах вищої освіти» (від 26 жовтня 2017 року №1/9-565).
14. Положення про Національний репозитарій академічних текстів : постанова Кабінету Міністрів України № 541 від 19.07.2017 р.
15. Програмне забезпечення для перевірки наукових текстів на плагіат: інформаційний огляд / автори-укладачі: А.Р. Вергун, Л.В. Савенкова, С.О. Чуканова; редколегія: В.С. Пашкова, О.В. Воскобойнікова-Гузева, Я.Є. Сошинська; Українська бібліотечна асоціація. Київ: УБА, 2016.
16. Фундаментальні цінності академічної доброчесності (Переклад з англійської) Перекладено за виданням «The Fundamental Values of Academic Integrity», видання друге. Міжнародний центр академічної доброчесності. Ред. Тедді Фішман. Університет Клемсон. 1999.
17. Bagele Chilisa (2019). Indigenous Research Methodologies (NULL). 392 p.
18. Runjit Kumar (2011). Research Methodology: A Step-by-Step Guide for Beginner. 366 p.
19. Creswell John W. Projektowanie badań naukowych. Metody jakościowe, ilościowe i mieszane. Kraków, 2013. 272s.
20. Hensel P. Legitymizacja badań organizacji: monografia. Warszawa, 2017. 215 s.
21. Primachev, N., & Primachova, N. (2023). Соціальна відповідальність морського транспортного бізнесу в умовах глобалізації. Розвиток методів управління та господарювання на транспорті, 1(82), С.17-28
22. Shemiakin O., Primachov M., Sienko O. Balance mechanism of the global and business interests in the maritime market. Naval university. 2023. Болгарія. Р.197-207.
23. М. Prymachov & Zhykharyeva V. Features of Transformation Processes in the Global Maritime Trade Market. Economic journal Odessa polytechnic university. 2023. № 4 (26). С. 91-98. URL: <https://doi.org/10.15276/EJ.04.2023.10>. DOI: 10.5281/zenodo.10645496

9. Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws>
2. Кабінет Міністрів України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua>
3. Міністерство інфраструктури України. –URL: <https://mtu.gov.ua/>
4. Національна бібліотека ім. В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
5. Наукова бібліотека НАУ. URL: <http://www.lib.nau.edu.ua/booksforнау>.
6. Національна бібліотека ім. В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
7. Офіційний сайт департаменту статистики Організації Об'єднаних Націй. URL: <http://unstats.un.org/unsd/default.htm>
8. Центр транспортних стратегій. <http://cfts.org.ua/analitics>
9. Офіційний сайт Міністерство інфраструктури України. URL : <http://www.mtu.gov.ua>.
10. Державна служба морського та внутрішнього водного транспорту України: URL : <https://marad.gov.ua/ua>
11. Закон України "Про морські порти України"(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 7, ст.65). Верховна Рада України. 2013. URL : <https://xn--80aagahqwyibe8an.com/ukrajiny-zakony/zakon-ukrajini-pro-morski-porti-ukrajini.html>
12. Стратегія розвитку морських портів України на період до 2038 року URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/548-2013-%D1%80#n11>
13. Центр транспортних стратегій. URL : https://cfts.org.ua/news/2019/01/23/v_2018_godu_obyem_gruzoperevozok_sokratilsya_na_2_51321
14. Офіційний сайт державної служби статистики України. URL: <http://ukrstat.gov.ua>

10. Зміни та доповнення до робочої програми навчальної дисципліни